

Warszawa, dnia 2 lutego 2009 r.

RPO-606809-VII-7020/09/AŻ

**I n f o r m a c j a**  
**o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw**  
**Obywatelskich w Oddziale Zewnętrznym Zakładu Karnego w Gorzowie**  
**Wielkopolskim**

**1. Wprowadzenie.**

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 22 stycznia 2009 r., do Oddziału Zewnętrznego Zakładu Karnego w Gorzowie Wielkopolskim, przy ul. Winnej 2 w Słońsku (zwanego dalej Oddziałem) udali się przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich: Janina de Michelis, główny specjalista, Marcin Kusy, starszy radca, Agnieszka Żygas, referent prawny (prawnicy) oraz przedstawicielka Zespołu Terenowego Biura Rzecznika Praw Obywatelskich we Wrocławiu dr Natalia Kłaczyńska, starszy specjalista (prawnik). W wizytacji wzięła również udział Anna Kuc - ekspert, specjalista w dziedzinie psychologii klinicznej. Wykonując zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji, przedstawiciele Rzecznika sprawdzili na miejscu sposób traktowania osób pozbawionych wolności, dokonując oceny pod względem ochrony osadzonych przed torturami oraz okrutnym, nieludzkim i poniżającym traktowaniem albo karaniem.

Przeprowadzając wizytację zapobiegawczą Krajowego Mechanizmu Prewencji przedstawiciele Rzecznika:

- wysłuchali informacji o funkcjonowaniu Oddziału i jego podstawowych problemach, udzielonej przez płk. mgr. Wojciecha Petrykowskiego, Dyrektora Zakładu Karnego w Gorzowie Wielkopolskim oraz kpt. mgr. Wojciecha Łopacińskiego, Kierownika Oddziału Zewnętrznego w Słońsku;
- obejrzelili teren jednostki oraz pomieszczenia w pawilonach mieszkalnych Oddziału, w tym między innymi: wybrane losowo cele mieszkalne, łaźnie, świetlicę, kuchnię, kantinę, pomieszczenie terapii zajęciowej, gabinet psychologa, salę widzeń oraz pomieszczenia ambulatorium i izby chorych, a także place spacerowe;
- przeprowadzili w czasie wizytacji cel mieszkalnych i innych pomieszczeń rozmowy ze skazanymi oraz z funkcjonariuszami Służby Więziennej i pracownikami Oddziału;
- przeprowadzili na podstawie kwestionariusza, rozmowy w cztery oczy z 30 osadzonymi, w tym z niepełnosprawnymi (6) oraz osobami w wieku powyżej 60 roku życia (6). Nie przyjęto do protokołu żadnej skargi. Ponadto, pani ekspert przeprowadziła rozmowy na temat dostępu do opieki zdrowotnej z 11 skazanymi.

Dokonane w ten sposób ustalenia pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich przekazali kierownictwu Zakładu Karnego w Gorzowie Wielkopolskim oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji przeanalizowano: Porządek wewnętrzny Oddziału (zarządzenie nr 26/2007 Dyrektora Zakładu Karnego w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 26 listopada 2007 r.) oraz Kartę Praw Pacjenta - pod kątem ich zgodności z obowiązującymi przepisami prawa. Zapoznano się również z: Analizą stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w Zakładzie Karnym w Gorzowie Wielkopolskim w okresie od 1 stycznia 2007 r. do 31 grudnia 2008 r. (obejmującą również Oddział Zewnętrzny w Słońsku), protokołem zastosowania środków przymusu bezpośredniego względem osadzonego w dniu 13 stycznia 2009 r., Rejestrem autoagresji w 2007 i 2008 r., Sprawozdaniem z wizytacji przeprowadzonej w dniach 14 i 15 października

2008 r. przez sędziego Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim oraz sprawozdaniem z kontroli sanitarnej, przeprowadzonej w dniu 20 czerwca 2008 r. przez Powiatową Stację Sanitarno – Epidemiologiczną w Gorzowie Wielkopolskim.

## **2. Charakterystyka jednostki.**

Oddział Zewnętrzny w Słońsku jest jednostką typu półotwartego i otwartego przeznaczoną dla mężczyzn - recydywistów penitencjarnych.

Osadzeni w Oddziale zakwaterowani są w 2 pawilonach mieszkalnych o łącznej pojemności 336 miejsc. W dniu 19 stycznia 2009 r. w jednostce faktycznie przebywało 369 osadzonych, w tym: 368 skazanych oraz 1 ukarany. Większość osadzonych odbywała karę w systemie zwykłym - 203 osoby. Z pozostałych - 162 w systemie programowego oddziaływania, a 4 - terapeutycznym.

Jeden z pawilonów jest przeznaczony dla skazanych, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu półotwartego (pawilon XR2), drugi zaś - dla odbywających karę w zakładzie karnym typu otwartego (pawilon XR3). W dniu wizytacji w pawilonie XR2 było osadzonych 314 skazanych, zaś w pawilonie XR3 – 55.

Budynek, w którym zakwaterowani są skazani odbywający karę w zakładzie karnym typu półotwartego, został zaadaptowany na pawilon mieszkalny w 1971 r. Od 2000 r. w budynku wykonywane są sukcesywnie bieżące remonty cel mieszkalnych (wymiana okien i drzwi, zamontowanie nowych umywalek, malowanie ścian) oraz prace związane z podniesieniem standardu pomieszczeń całego pawilonu mieszkalnego (wymiana instalacji wodno - kanalizacyjnej, remont łaźni i siłowni).

Budynek, w którym zakwaterowani są skazani odbywających karę pozbawienia wolności w zakładzie karnym typu otwartego, został zaadaptowany na pawilon mieszkalny w 2006 r., po przeprowadzeniu w nim kapitalnego remontu. Generalnie stan całego budynku należy ocenić jako bardzo dobry.

W pawilonie XR2 od kilku lat utrzymuje się przeludnienie. Ostatnio jego skala uległa zmniejszeniu - według stanu na dzień 19 stycznia 2009 r. wynosiło ono 12%.

### 3. Ogląd jednostki.

Przeprowadzony ogląd terenu Oddziału i pomieszczeń w pawilonach mieszkalnych, w tym wizytacja cel oraz uzyskane w związku z tym informacje pozwoliły m.in. stwierdzić, że:

3.1. **Cele mieszkalne** w Oddziale są różnej wielkości (od dwuosobowych do trzynastoosobowych). Najwięcej jest cel dwuosobowych (16), trzynastoosobowych (12) i siedmioosobowych (8). Cele mieszkalne pozostają otwarte przez całą dobę.

W pawilonie XR2 w dniu wizytacji trwały prace modernizacyjne. Część cel mieszkalnych została wyremontowana, zamontowano w nich nowe umywalki, a ściany pomalowano na jasne, pastelowe kolory. Wyposażono je również w nowe meble. W pozostałych celach większość prac już wykonano, a do zakończenia w nich remontu pozostało tylko malowanie ścian. Wszystkie cele mieszkalne w pawilonie XR2 są skanalizowane, a osadzeni mają dostęp do ciepłej wody w porach określonych przez administrację Oddziału.

Cele mieszkalne w pawilonie XR3 są w bardzo dobrym stanie technicznym. Ściany i podłogi są czyste, a meble i sprzęt niewyeksplloatowane.

W celach obu pawilonów jest wentylacja grawitacyjna, można je również wietrzyć, otwierając okna. Oświetlenie światłem naturalnym i sztucznym jest wystarczające do czytania i pisania. Są w nich zainstalowane gniazda wtykowe, osadzeni mają zatem możliwość korzystania ze sprzętu RTV (telewizora) oraz - za zezwoleniem Kierownika Oddziału - z czajnika bezprzewodowego lub grzałki elektrycznej.

Nie stwierdzono braków w wyposażeniu w przedmioty służące do utrzymania higieny osobistej i czystości w celi (miski, lustra, szczotki zmiotki, śmietniczki, itp.). Stan materaców, koców, pościeli i ręczników w znacznej większości wizytowanych cel nie budził zastrzeżeń.

3.2. **Kąpiel osadzonych** odbywa się raz w tygodniu w łaźniach oddziałowych, zgodnie z grafiką. Ponadto, kąpiele skazanych zatrudnionych przy pracach

brudzących są realizowane w miejscu zatrudnienia, według indywidualnych potrzeb.

Osadzeni w pawilonie XR2 korzystają z łaźni, znajdującej się w piwnicy budynku, która dysponuje 10 stanowiskami prysznicowymi. Łaźnia w pawilonie XR3 posiada 6 stanowisk prysznicowych. Podczas wizytacji w obu łaźniach znajdowały się maty antypoślizgowe.

Obydwa pomieszczenia zostały kilka lat temu wyremontowane, a ich stan techniczny w pełni umożliwia właściwą realizację kąpieli.

- 3.3. W celu codziennego utrzymywania higieny osobistej skazani korzystają z **łazienek**, w których znajdują się umywalki, pisuary oraz miski ustępowe. Ciepła woda dostarczana jest do łazienek w godzinach określonych w grafiku. W dniu wizytacji w pawilonie XR2 trwał remont łazienek, którego celem jest doprowadzenie do zwiększenia liczby pisuarów i ustępów.
- 3.4. Posiłki dla osadzonych przygotowywane są w **kuchni**, znajdującej się w odrębnym budynku gospodarczym. W 2008 r. zakończono kapitalny remont jej pomieszczeń. Znajduje się w nich sprawnie działająca wentylacja mechaniczna. Wyposażenie kuchni jest nowoczesne i spełnia normy HCCAP. Oprócz posiłków według normy podstawowej, kuchnia przygotowuje posiłki według diety lekkostrawnej („L”). Przy pracach w kuchni zatrudnionych jest odpłatnie 13 osadzonych, dla których urządzono pomieszczenia socjalne: szatnię, łazienkę i toaletę.
- 3.5. W skład **pomieszczeń ZOZ** Oddziału wchodzi: gabinet lekarski wraz z ambulatorium, gabinet stomatologiczny, izba chorych oraz pomieszczenie socjalne. Pomieszczenia ZOZ zostały wyremontowane w 2004 r., wymieniono wówczas również sprzęt i aparaturę w gabinecie stomatologicznym. Wszystkie pomieszczenia są czyste i wyglądają schludnie. W dniu wizytacji w pomieszczeniu ambulatorium była dostępna Karta Praw Pacjenta.
- 3.6. W ZOZ Oddziału zatrudnionych jest 2 lekarzy ogólnych, lekarz stomatolog oraz 2 pielęgniarki. Wszyscy lekarze to pracownicy cywilni, którzy są

zatrudnieni na części etatu. Pielęgniarki zaś są funkcjonariuszkami Służby Więziennej, zatrudnionymi w pełnym wymiarze czasu pracy.

Planowe przyjęcia pacjentów przez lekarzy ogólnych odbywają się w poniedziałki, wtorki, środy i piątki, a przez lekarza stomatologa w czwartki. Ambulatorium jest czynne przez cały tydzień z wyjątkiem niedziel, a dyżur w nim pełnią pielęgniarki. Pacjenci są przyjmowani na podstawie zapisów w książce, znajdującej się w ambulatorium. Czas oczekiwania na przyjęcie przez lekarza jest bardzo krótki i nie przekracza jednego dnia. Na badania i konsultacje specjalistyczne osadzeni transportowani są do szpitali w Kostrzynie i Gorzowie Wielkopolskim.

- 3.7. **Gabinet psychologa** jest przestronnym pomieszczeniem, wykorzystywanym także do prowadzenia zajęć terapeutycznych. Jest to zadbane i odnowiona sala, która została wyposażona w niezbędny sprzęt audiowizualny oraz stosowną literaturę z zakresu różnorodnych zagadnień psychologicznych. Dla skazanych uzależnionych od alkoholu realizowane są programy o charakterze profilaktycznym i psychokorekcyjnym. Zajęcia prowadzone są przez psychologa i odpowiednio przeszkolonego wychowawcę. Trwają one 6 tygodni i odbywają się cyklicznie, w 10 - 15 osobowych grupach.
- 3.8. **Opiekę duszpasterską** w Oddziale sprawuje kapelan katolicki, zatrudniony na części etatu. Swoich wyznawców odwiedzają również raz w tygodniu Świadkowie Jehowy oraz duszpasterz Chrześcijańskiej Wspólnoty Zielonoświątkowej. Oddział nie posiada kaplicy, w związku z czym Msze Święte odprawiane są w sali przeznaczonej do widzeń bezdózorowych. W tym pomieszczeniu spotkania religijne prowadzą również przedstawiciele pozostałych grup wyznaniowych. Odbywają się one raz w tygodniu według harmonogramu określonego w § 19 „Porządku wewnętrznego” Oddziału. Osadzeni mogą również korzystać z indywidualnych posług religijnych, które realizowane są w sali widzeń. Spotkania innych wyznań religijnych organizuje się według potrzeb skazanych, w porozumieniu z Kierownikiem Oddziału.
- 3.9. **Widzenia** z osadzonymi odbywają się w każdą sobotę, niedzielę oraz święta, według zasad określonych w § 15 i 16 „Porządku wewnętrznego”. Są one

realizowane w przeznaczonych do tego pomieszczeniach, znajdującym się w budynku gospodarczym, położonym przy wejściu do Oddziału. W pierwszej sali znajduje się dziesięć stolików do odbywania widzeń w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt, pod nadzorem funkcjonariusza Służby Więziennej. Z tego pomieszczenia jest wejście do pokoju (wyposażonego w stoliki i krzesła), przeznaczonego do widzeń bez dozoru. W pomieszczeniu do widzeń dozorowanych znajduje się bufet, w którym odwiedzający mogą dokonać zakupów. Bufet ten spełnia również funkcje kantyny, w której osadzeni osobiście dokonują zakupów na wypiskę 3 razy w miesiącu. Wykaz dostępnych artykułów oraz ich ceny zamieszczono na tablicy znajdującej się w sali widzeń.

- 3.10. **Kontrola osobista** osadzonych przeprowadzana jest w pomieszczeniu budynku gospodarczego, znajdującym się przy wejściu do Oddziału. Nie jest ono monitorowane za pomocą kamer.
- 3.11. W Oddziale **nauczanie** prowadzi się jedynie w formie kursów. W 2008 r. 113 skazanych ukończyło kursy przygotowujące do wykonywania zawodu: murarza, malarza, kucharza, spawacza gazowego, operatora wózków widłowych. W dniu wizytacji żaden ze skazanych nie brał udziału w szkoleniu kursowym.
- 3.12. Większość osadzonych jest **zatrudniona** odpłatnie przy pracach porządkowych i pomocniczych na rzecz jednostki oraz u kontrahentów zewnętrznych. Według stanu na dzień 21 stycznia 2008 r., łącznie zatrudnionych odpłatnie było 102 skazanych, w ramach 95,75 etatu. Zatrudnienie nieodpłatne realizowane jest głównie przy pracach porządkowych na rzecz jednostki. W dniu wizytacji pracę nieodpłatną wykonywał tylko 1 skazany, w ramach 0,5 etatu.  
Badania lekarskie przed przyjęciem do pracy przeprowadza lekarz medycyny pracy, zatrudniony w Zakładzie Karnym w Gorzowie Wielkopolskim. Osadzeni zapoznawani są z przepisami BHP przez funkcjonariusza wymienionego Zakładu, który posiada stosowne uprawnienia.
- 3.13. Na terenie Oddziału znajduje się **budynek warsztatów**, w którym osadzeni wykonują drobne naprawy, głównie ślusarskie i stolarskie, na potrzeby

jednostki. Zatrudnia się tu również skazanych na stanowisku: spawacza, murarza, hydraulika. Wszyscy pracujący w tym budynku osadzeni są zatrudnieni odpłatnie. Dla pracowników urządzono pomieszczenia socjalne, w których znajdują się: szafki na odzież, toaleta, prysznic i umywalka. W dniu wizytacji w budynku warsztatów znajdowały się instrukcje obsługi sprzętu niebezpiecznego (szlifierki, nożyc, wiertarki).

- 3.14. Do realizacji **zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych** wykorzystywane są: biblioteka, pomieszczenie terapii zajęciowej, radiowęzeł oraz 2 siłownie. Jedyna świetlica Oddziału znajduje się przy pawilonie XR3 i jest przeznaczona dla skazanych, odbywających karę w zakładzie karnym typu otwartego. Jej stan techniczny jest bardzo dobry. Wyposażono ją między innymi w nowy sprzęt audio – wizualny oraz grę tzw. „piłkarzyki”. W pawilonie XR2 nie ma świetlic. W celu zmniejszenia stopnia przeludnienia zostały one zaadaptowane na cele mieszkalne.

Biblioteka główna Oddziału posiada około 3000 woluminów. Jedynymi aktami prawnymi, do których osadzeni mają dostęp, są kodeksy z zakresu praw karnego. Dla potrzeb osadzonych administracja Oddziału prenumeruje 4 egzemplarze dziennika „Gazeta Lubuska”.

Osadzeni mogą również rozwijać swoje zainteresowania w ramach zajęć plastycznych, które odbywają się w pomieszczeniu terapii zajęciowej. W Oddziale działa radiowęzeł, który nadaje między innymi: pogadanki, konkursy, bloki muzyczne oraz wybrane programy Polskiego Radia. Ponadto, w każdym pawilonie znajduje się siłownia, z której osadzeni mogą korzystać codziennie w godzinach od 08<sup>00</sup> do 18<sup>45</sup>.

W ramach działalności profilaktyczno - edukacyjnej w Oddziale organizowane są spotkania z pracownikami socjalnymi Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej oraz Powiatowego Urzędu Pracy. Skazani uczestniczą również w festynach rekreacyjnych organizowanych przez gminę oraz w pracach społecznych na rzecz gmin sąsiedzkich. Niektórzy osadzeni w ubiegłym roku wzięli udział w festynach organizowanych przez „Caritas” i Wielką Orkiestrę Świątecznej Pomocy.



- 3.15. W Oddziale przy każdym pawilonie znajduje się **plac spacerowy**. Teren spacerowy obok pawilonu XR2 został wyposażony w ławki oraz zamontowano na nim 3 kamery. Nagrania z kamer nie są archiwizowane. Na placu spacerowym, znajdującym się przy pawilonie XR3, nie ma ławek.
- Osadzeni korzystają ze spacerów w dni robocze w godzinach od 08<sup>00</sup> do 12<sup>25</sup>, zaś w soboty, niedziele i dni świąteczne od 08<sup>30</sup> do 13<sup>25</sup>. W okresie od 1 kwietnia do 30 września skazani mają możliwość korzystania z dodatkowych spacerów na zasadach określonych w § 7 ust. 2 „Porządku wewnętrznego”. Zajęcia sportowe na powietrzu odbywają się w porze letniej. W porze jesienno - zimowej osadzeni uczestniczą w zajęciach organizowanych na sali gimnastycznej w szkole w Słońsku.
- 3.16. Na korytarzach w pawilonie XR2 wyznaczono miejsca do **palenia wyrobów tytoniowych**, co skutkuje zadymieniem całego korytarza. Natomiast w pawilonie XR3 do używania wyrobów tytoniowych wyznaczono oddzielne, zamknięte pomieszczenie.
- 3.17. W **dziale penitencjarnym**, oprócz Kierownika, zatrudnionych jest 6 wychowawców i 1 psycholog. W dniu wizytacji psycholog był nieobecny, gdyż przebywał na trzymiesięcznym szkoleniu. Według informacji przekazanych przez Kierownika Oddziału w razie konieczności udzielenia skazanemu pomocy psychologicznej lub przeprowadzenia konsultacji, zadania te wykonuje obecnie psycholog zatrudniony w Zakładzie Karnym w Gorzowie Wielkopolskim. W tej sytuacji pomoc psychologiczna może mieć charakter najwyżej doraźny i być udzielana w postaci jednorazowych konsultacji oraz porad.
- Niezależnie od tej przejściowo trudnej sytuacji, przeznaczenie dla psychologa tylko jednego etatu, przy tak dużej liczbie osadzonych przebywających w Oddziale, wydaje się być niewystarczające dla zapewnienia osobom potrzebującym adekwatnej opieki psychologicznej.

#### 4. Rozmowy przeprowadzone z osadzonymi.

W ramach wizytacji przeprowadzono rozmowy z 30 osadzonymi. Część z nich wytypowano z uwagi na większe, niż w przypadku pozostałych osadzonych, narażenie na niewłaściwe traktowanie: byli to osadzeni mający więcej niż 60 lat oraz osoby niepełnosprawne ruchowo. Rozmowy według kwestionariusza odbywały się w cztery oczy, w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez pozbawionych wolności. Podczas tych rozmów osadzeni przedstawili swoje opinie w przedmiocie przestrzegania ich podstawowych praw oraz atmosfery panującej w Oddziale. W przeważającej większości opinie te były pozytywne. Część osadzonych, z którymi rozmawiano, zgłosiła jednak pewne uwagi bądź zastrzeżenia, które dotyczyły poniżej opisanych kwestii:

1. W zakresie **warunków bytowych**: w pawilonie XR2 najczęściej podnoszono zarzut przeludnienia celi (4 osoby), starych lub zniszczonych materacy (4 osoby), braku zamkniętego pomieszczenia do używania wyrobów tytoniowych, co powoduje wdychanie dymu tytoniowego przez osoby niepalące (3 osoby) oraz słabej wentylacji w celach (3 osoby). Zgłoszono też pojedyncze uwagi, które dotyczyły zniszczonych mebli (2 osoby), zagrzybienia ścian, małych szafek do przechowywania odzieży osobistej oraz otrzymywania w niewystarczającej ilości środków do utrzymywania czystości w celi (po 1 osobie). W pawilonie XR3 jeden osadzony skarżył się na brak umywalk w celi.
2. W zakresie **mycia się i kąpieli**: uwagi zgłosiły wyłącznie osoby osadzone w pawilonie XR2. Dotyczyły one zbyt rzadkiego – jeden raz w tygodniu – korzystania z łaźni (4 osoby). Podnoszono też zarzut grożenia karaniem dyscyplinarnym za mycie się w celi (2 osoby). Pojedyncze uwagi dotyczyły puszczania zbyt chłodnej wody na początku kąpieli. Jeden z rozmówców niepełnosprawnych ruchowo stwierdził, że z powodu braku poręczy w łaźni napotyka na trudności związane z realizacją kąpieli.
3. W zakresie **wyżywienia**: najwięcej uwag dotyczyło jego niewystarczającej ilości oraz niezadawalających walorów smakowych (po 5 osób). Pojedyncze

osoby twierdziły, że jedzenie jest niedogotowane lub rozgotowane oraz, że w jadłospisie jest za mało warzyw i owoców.

4. W zakresie **warunków dokonywania zakupów w bufecie podczas widzeń przez rodziny oraz przez osadzonych na wypiskę**: zgłoszone uwagi dotyczyły przede wszystkim braku możliwości zakupu tytoniu oraz zbyt małego okienka w kantynie, przez które nie widać, czy zważona ilość towaru odpowiada złożonemu zamówieniu (po 2 osoby). Ponadto, pojedyncze uwagi dotyczyły wysokich cen w kantynie oraz zbyt nisko ustalonej kwoty (100 zł na zakup artykułów żywnościowych i 50 zł na zakup artykułów higienicznych), za którą rodzina może podczas widzeń nabyć w kantynie artykuły dla osadzonego.
5. W zakresie **traktowania przez funkcjonariuszy Służby Więziennej**: osoby, z którymi rozmawiano generalnie oceniły traktowanie przez funkcjonariuszy jako dobre. Uwagi w tym temacie zgłosiło 3 osadzonych z pawilonu XR2. Dotyczyły one trudności związanych ze skontaktowaniem się z wychowawcą (z powodu zbyt dużej liczby skazanych przypadającej na jednego wychowawcę). Jedna osoba stwierdziła, że niektórzy oddziałowi zachowują się arogancko wobec osadzonych. Żaden z ankietowanych nie złożył w przedmiocie traktowania skargi do protokołu.
6. W zakresie **opieki zdrowotnej**: zgłoszone uwagi dotyczyły przede wszystkim przepisywania tych samych leków na różne schorzenia (3 osoby). Pojedyncze zarzuty dotyczyły braku w Oddziale leków, które osadzeni powinni przyjmować oraz zbyt długiego oczekiwania na przeprowadzenie specjalistycznych badań i konsultacji (3 miesiące oczekiwania na wizytę u okulisty).
7. W zakresie **widzeń**: odebrano pojedyncze uwagi dotyczące zbyt długiego oczekiwania przez osadzonych na ich realizację oraz braku poczekalni dla osób odwiedzających.
8. W zakresie korzystania z **aparatów telefonicznych**: 3 osoby z pawilonu XR2 stwierdziły, że za mało aparatów telefonicznych (po jednym na każdym piętrze) przypada na tak dużą liczbę osadzonych.

9. W zakresie **korzystania ze spacerów**: 4 osoby osadzone w pawilonie XR3 skarżyły się na brak ławek na placu spacerowym. Osoba niepełnosprawna ruchowo stwierdziła, że rzadko korzysta ze spacerów, ponieważ ma problemy z zejściem po schodach.
10. W zakresie korzystania **z prasy, książek oraz zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych**: uwagi zgłosiły wyłącznie osoby osadzone w pawilonie XR2. Dotyczyły one przede wszystkim braku świetlic oraz zajęć kulturalno-oświatowych (po 3 osoby). Dwóch rozmówców stwierdziło, że z powodu dużej liczby osadzonych dostęp do prasy jest utrudniony.
11. W zakresie **karania dyscyplinarnego**: rozmawiano z 4 osobami, którym wymierzono kary dyscyplinarne (nagana). Uwagi w tej kwestii zgłosiło 2 skazanych i dotyczyły one niesłusznego ukarania. Wszyscy rozmówcy przyznali, że zostali wysłuchani przed podjęciem ostatecznej decyzji o ukaraniu.

#### **5. Analiza dokumentacji jednostki.**

Po przeanalizowaniu tekstu „Porządku wewnętrznego” Oddziału nie stwierdzono jego niezgodności z obowiązującymi przepisami. Został on zredagowany w sposób jasny i przejrzysty. Egzemplarze „Porządku wewnętrznego” znajdują się w celach mieszkalnych, co sprawdzono wizytując te pomieszczenia. Potwierdzili to również osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowę.

Analiza Karty Praw Pacjenta pozwala stwierdzić, że powołano w niej przepisy nieobowiązującej już ustawy z dnia 26 października 1995 r. o pobieraniu i przeszczepianiu komórek, tkanek i narządów - Dz. U. z 1995 r., Nr 138, poz. 682. Ponadto, treść Karty nie jest dostosowana do sytuacji pacjenta uwięzionego, ponieważ zawiera również regulacje prawne, które go nie dotyczą (np. informacja o prawie do dodatkowej opieki pielęgnacyjnej sprawowanej przez osobę bliską). Pominięto w niej również prawa określone w ustawie Kodeks karny wykonawczy oraz wydanych na jej podstawie aktach prawnych niższego rzędu.

Z informacji zawartych w „Analizie stanu ładu, dyscypliny i nastrojów w Zakładzie Karnym w Gorzowie Wielkopolskim” (analizą objęty został również Oddział Zewnętrzny w Słońsku) wynika, że zarówno w 2007 jak i w 2008 r. w Oddziale miało miejsce 13 wypadków nadzwyczajnych. W 2007 r. najliczniejszą grupę stanowiły ucieczki osadzonych z miejsca pracy (6 przypadków). Pozostałe to: po 3 wypadki dokonania samouszkodzeń i spożycia alkoholu na terenie Oddziału oraz 1 przypadek ujawnienia narkotyków. W 2008 r. najwięcej było: ucieczek z miejsc pracy (7 przypadków) oraz przypadków ujawnienia narkotyków (3). W tym okresie miał również miejsce przypadek dokonania samouszkodzenia, pobicia osadzonego przez współosadzonych oraz śmierci osadzonego (zgon z powodu zawału mięśnia sercowego). Z informacji zawartych w „Analizie stanu ładu, dyscypliny i nastrojów...” za rok 2007 i 2008 wynika, że stan bezpieczeństwa, zarówno osób pozbawionych wolności, jak i funkcjonariuszy Służby Więziennej utrzymuje się na zadowalającym poziomie.

Na podstawie „Rejestru autoagresji” stwierdzono, iż w roku 2007 wszystkie samouszkodzenia miały charakter instrumentalny. Do dwóch z nich doszło wskutek zażycia dużej ilości leków psychotropowych, zaś w jednym przypadku poprzez połknięcie ostrego przedmiotu (igły do szycia). W 2008 r. dokonane przez osadzonego samouszkodzenie miało charakter emocjonalny i polegało na pocięciu obu przedramion w okolicy nadgarstków.

W 2007 i 2008 r. w Oddziale nie stosowano środków przymusu bezpośredniego. W styczniu 2009 r. zaistniała konieczność użycia takich środków w stosunku do osadzonego, który stawiał opór podczas przeprowadzania kontroli osobistej. Funkcjonariusze Służby Więziennej użyli wówczas siły fizycznej i założyli skazanemu kajdany na ręce i nogi. Było to spowodowane rażącym nieposłuszeństwem osadzonego. Wizytujący nie mieli zastrzeżeń co do sposobu dokumentowania stosowania tych środków.

W 2008 r. osadzeni w Oddziale Zewnętrznym w Słońsku złożyli ogółem 134 skargi, z których 60 rozpoznanych zostało przez organy więziennictwa, a 74 przez sądy penitencjarne. Żadna ze skarg rozpoznanych przez organy więziennictwa nie została uznana za zasadną.

W dniach 14 i 15 października 2008 r. Oddział Zewnętrzny w Słońsku wizytowany był przez sędziego Sądu Okręgowego w Gorzowie Wielkopolskim. Po zapoznaniu się ze sprawozdaniem z tej wizytacji przedstawiciele Rzecznika Praw Obywatelskich stwierdzili, że nie wskazano w nim na żadne uchybienia w zakresie szeroko rozumianego traktowania osadzonych. Sędzia wizytujący zwrócił przede wszystkim uwagę na konieczność zmniejszenia przeludnienia w pawilonie XR2, zwiększenia nakładów finansowych na działalność kulturalno – oświatową (zakup książek do biblioteki oraz wyposażenia dla warsztatów terapii zajęciowej), kontynuowania remontów cel mieszkalnych oraz malowania korytarzy w pawilonie XR2.

W protokóle z kontroli przeprowadzonej w dniu 20 czerwca 2008 r. przez Powiatową Stację Sanitarno – Epidemiologiczną w Gorzowie Wielkopolskim nie zawarto wniosków dotyczących problemów wchodzących w zakres zainteresowań przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich.

#### **7. Wnioski i zalecenia.**

Czynności przeprowadzone przez pracowników Biura Rzecznika Praw Obywatelskich pozwoliły uznać, że - generalnie rzecz biorąc – w Oddziale Zewnętrznym w Słońsku przestrzegane są prawa osób pozbawionych wolności.

Pozytywnie należy ocenić traktowanie osadzonych przez personel Oddziału. Nie stwierdzono żadnych nieprawidłowości odnośnie karania dyscyplinarnego oraz stosowania środków przymusu bezpośredniego. W ocenie wizytujących poczynione ustalenia nie dają podstaw do stwierdzenia, aby warunki bytowe w wizytowanej jednostce, czy też inne okoliczności osadzenia, były dla osób pozbawionych wolności na tyle dotkliwe, aby mogły prowadzić do okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania. Ponadto, wrażenia wyniesione z wizytacji oddziałów, rozmów z osadzonymi i funkcjonariuszami Służby Więziennej pozwalają stwierdzić, że atmosfera w Oddziale jest dobra, a relacje między osadzonymi, a wychowawcami i oddziałowymi prawidłowe.

Po przeanalizowaniu problemów jakie osadzeni zgłosili przedstawicielom Rzecznika Praw Obywatelskich należy uznać, że dla poprawy warunków osadzenia w Oddziale Zewnętrznym w Słońsku wskazane jest:

- w związku z zarzutami dotyczącymi dużego zadymienia korytarzy w pawilonie XR2 wprowadzenie innych rozwiązań, w celu realizacji rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 listopada 1996 r. w sprawie określenia zasad dopuszczalności używania wyrobów tytoniowych w obiektach zamkniętych podległych Ministrowi Sprawiedliwości (Dz. U. z 1996 r., Nr 140, poz. 658 z późn. zm.);
- zamontowanie ławek na placu spacerowym przy pawilonie XR3;
- rozważenie możliwości zaadaptowania przynajmniej jednej celi mieszkalnej w pawilonie XR2 na świetlicę;
- dokonanie przeglądu stanu materacy oraz koców, a w przypadkach stwierdzenia egzemplarzy nienadających się do użytku, wymienienie ich na nowe;
- powiększenie okienka w kantynie w taki sposób, aby osadzeni mogli widzieć, czy zważona ilość towaru odpowiada złożonemu przez nich zamówieniu;
- zapewnienie stałego zastępstwa podczas nieobecności zatrudnionego w Oddziale psychologa;
- przeredagowanie Karty Praw Pacjenta w taki sposób, aby znajdujące się w niej zapisy dotyczyły wyłącznie praw pacjenta pozbawionego wolności.

Celowym wydaje się również rozważenie możliwości przyznania Oddziałowi jeszcze jednego etatu dla psychologa. Z uwagi na dużą liczbę skazanych, przebywających w Oddziale, jeden psycholog nie ma możliwości zapewnienia im stałej i systematycznej opieki.